

סוד הלבושים

הרב יצחק סכתו

פתיחה

לאורך כל הדורות על ציר ההיסטוריה, יש לעולם הלבוש חלק משמעותי בחיי האדם ובסדר יומו. עושר הלבושים, סגנונם, צורתם וגודלם, מגוונים ביותר ומתחדשים תדיר.

לכל תרבות ולכל תקופה יש לבושים משלה. דרך הלבושים אפשר להתבונן בפני התקופה ולחוש את הלכי הרוח המנשבים בקרבה.

ראשית נושא הלבוש נעוץ באדם הראשון: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם" (בראשית ג, כא), וסופו בא לידי ביטוי בכל אחד מאיתנו, הבוחר יום יום את הבגדים שאיתם הוא הולך, אותם הוא קונה ובאמצעותם מבטא את זהותו והשתייכותו החברתית.

חכמינו זכרונם לברכה כבר הדריכו אותנו להתייחס לנושא הלבוש מדי יום ביומו דרך ברכות השחר שתיקנו. ברכת מלביש ערומים על עצם הלבוש. ברכת אוזר ישראל בגבורה על חגירת החגורה, ברכת עוטר ישראל בתפארה על כיסוי הראש, ברכת שעשה לי כל צרכי על נעילת המנעלים, שגם הם לחלק מהלבוש ייחשבו. דרך ברכות אלה הנחנו רבותינו להכיר את היסודות של הלבוש הישראלי והאנושי ולהתחבר אליהם¹.

מהו סוד הלבוש? מה תפקידו? מה המסר שנושא הוא בקרבו? מה הכשלונות הכרוכים בעקבו? ומה היתרונות הגלומים בו?

נסה במאמר זה, בסיעתא דשמיא, לגעת בתשובות לשאלות אלה, דרך התבוננות בתנ"ך ובדברי חז"ל.

1 כיצד בא לידי ביטוי בברכות השחר האופי המיוחד של הלבוש הישראלי, זהו נושא למאמר בפני עצמו, ואין כאן מקומו.

א. משמעות הלבוש - בית שאול

בספר שמואל מובאת פרשייה קצרה בקשר לדוד המלך ומיכל אשתו, העוסקת בנושא שלנו.

אחר המתנת ארון ה' בבית עובד אדום שלושה חודשים, דוד מביא את ארון ה' אל האוהל שהכין לו בעיר דוד בשמחה, בניגונים ובשירים, ככתוב (שמואל ב' פרק ו, טז-כג):

והיה ארון ה' בא עיר דוד ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' ותבז לו בלבה: ויבאו את ארון ה' ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה לו דוד ויעל דוד עלות לפני ה' ושלמים: ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את העם בשם ה' צבאות: ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד איש לביתו: וישב דוד לברך את ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים: ויאמר דוד אל מיכל לפני ה' אשר בחר בי מאביר ומפל ביתו לצות אתי נגיד על עם ה' על ישראל ושחקתי לפני ה': ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה: ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה:

מיכל מבטאת הנהגה של מלכות, הנהגה של לבוש. היא למדה זאת משאול אביה, כדברי חז"ל (ילקוט"ש, שמואל ב' ו, רמז קמג): "אמרה לו: משפחתו של בית אבא היתה נאה ממך, חלילה להם שנראה מימיהן פיסת יד ופיסת רגל ועקב מגולין, אלא כולם היו מכובדין ממך" (והכתוב רומז לעניין: "ותצא מיכל בת שאול").

בדבריה מונח עומק היסוד של משמעות הלבוש "הגלות נגלות כאחד הריקים". המלא הוא מכוסה. הריק, הזול, הוא מגולה.

המהר"ל (דרך חיים פרק ו משנה ז ד"ה ובאולי) מסביר שמלך תמיד הולך באמצע הפמליא, האנשים שמסביבו הם כלבוש לו, הם כבודו. דרכם הוא מופיע בעולם. דווקא החשוב והיקר עטוף, מכובד. אינו מתגלה כפי שהוא. צנוע הוא. וכמו שאדם מוסר לחברו מרגלית יקרה, תמיד ימסרנה עטופה היטב באריזה נאה, ככל שהמרגלית יותר יקרה כך עטופה יותר. העטיפה והכיסוי נותנים את הערך והכבוד לתוכן, ובכך מעמיקים אותו.

ודוגמה ממישור אחר - לפני שאדם מגלה סוד אישי לחברו, הוא מקדים הקדמות, פותח בדברים אחרים, מסביר את עצמו, ורק אחר שישנה הקשבה, אז דוֹבֵר את סודו. זאת ועוד, אין מגלים לכל אדם סוד אישי. צריך להיות אדם קרוב², צריך עיתוי שקט ואינטימי מתאים לאמירת הסוד, לא באמצע שוק הומה³. גם לדברים עצמם יש קצב וסגנון משלהם, המתאים לתוכן הנאמר ולרגישותו.

ההקדמות וההקשר הם הלבוש, הכיסוי של הסוד, ורק אז הסוד עובר נכון. אדם המגלה סודו לכל אחד ובכל הקשר, כלומר אומר סוד ללא כיוון, מוכיח שאין לו סוד אמיתי, מגלה הוא שאין לו תוכן פנימי יקר להצפינו, ובעצם הוא מעיד על ריקניותו.

יש משהו פרדוקסאלי בלבוש: מצד אחד הוא מכסה, מסתיר, מצפין את התוכן, וממצד השני הוא זה שמגלה את התוכן בדרך הנכונה⁴, וכדוגמת הסוד שהובאה לעיל, שדרכה רואים שזו הדרך היחידה לגלות את האמת שבסוד⁵.

2 כלומר, אדם ששייך לעולם הפנימי של הדובר (עיין הערה 4).

3 עיין מו"ק טז: "גור רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק".

4 כך גם בלימוד תורה. בכדי ללמוד את סודות התורה, צריך להיות ראוי לזה: א) אדם שקרוב לעולם הפנימי של התורה. ב) צריך הקדמות רבות. ג) זמן ראוי. ד) הכנה פנימית מתאימה. רק אז דוברת התורה סודותיה לאוהביה.

המגלה סוד שלא בעתו ולמי שלא ראוי, עוון יחשב לו. "כבוד אלהים הסתר דבר", ועל זה נסתלק הארי"ז ז"ל, כמובא בשבחי הארי"ז. [אמנם גם למנוע סוד בעיתו הוא חטא, וגדולי ישראל בכל הדורות ישבו על מדוכה זו, מזה ראוי לגלות לדור, ובאיו צורה, וכו'. וכשגילו הלבישו הסוד, כחייט אומן המתאים את הבגד לאדם. ועיין עוד דברי רשב"י בפתחה לזה"ק, בפתחה למו"ג, באיגרת התשובה למן הרב ז"ל, וכן בשבחי רא"ה עמוד 382 ובווה"ק חוקת דף קפ - ענין הלבוש כמכסה הסוד. והדברים ארוכים, ואכמ"ל].

5 ביטוי מיוחד לעולם הלבוש והצניעות ביטא הגרי"ד סולובייצ'ק זצ"ל, בהתייחסו לעולם הרגש של בית אביו. וכה כתב: "מנעורי לימדוני להבליג על רגשותיי ולא להפגין את המתרחש בעולמי האמונציונלי. אבא מארי ז"ל היה אומר, כל שהרגש קדוש יותר וכל שהוא אינטימי יותר, הוא טעון יותר גניזה במעמקים... אבא ז"ל היה נאה דורש ונאה מקיים. מעולם לא זכיתי בנשיקה ממנו. כשהיה נפרד ממני היה לוחץ את ידי, ואומר: 'לך לשלום וישמרך האלוקים'. אדם זה, שהיה נוכח בעת מעשה ושמע מילים של שיגרה כאלו, היה תמה וממלמל: 'קרירות ויבשות בריסקאית - מה טיבה?!'... אותו זה, שלילג לצנינות ברסקאית, ראה רק את בתי אבראי, ולא הרגיש כי בתי גוואי - קודש הקודשים - רפודים היו רחמים וחסד, אהבה עדינה וגם עזה לצאצאיו. תמיד חרד לשלומם ולטובתם והקריב את עצמו בעד עתידם. כל הוויתו - חולת אהבה הייתה. ברם, נוהר היה תמיד שלא לעבור על האזהרה 'וכל אדם לא יזיה באוהל מועד', והיה שומר על עיקרון הצניעות בחיי הרגש" (דברי הגות והערכה עמ' 170).

כמובן שיש שיטות אחרות, כדוגמת הנהגת הרצי"ה קוק זצ"ל, שהיה מרעיף חום רב על תלמידיו, וראה אותם כבניו. וכך נראים יותר ההנהגות שבתנ"ך. ושמא קשור הדבר לבית שאול מול בית דוד, וכדלקמן.

בעולם הזה, כל תוכן פנימי זקוק ללבוש בכדי להתגלות. הוא מתגלה רק דרך הלבוש, כמו הגוף לנשמה⁶, שהוא כלבוש לה, שדרכו היא באה לידי ביטוי. כשחטא אדם הראשון ירד העולם עמו, נזקק האדם ללבוש גם יותר לאור הנשמה, והלבישו הבורא בכתנות עור.

ככל שדבר יקר יותר צריך הוא לבושים רבים יותר.

אדם חשוב לובש בגדים רבים יותר מאדם רגיל. התוכן שבו מזיקו ללבוש בגדים נוספים (כלבושי מלכות, שהם לבושים רבים יותר ומיוחדים למלך. גם בימינו, אדם חשוב מוסיף חליפה על חולצתו, או גלימה).

ונראה שיש בזה טעם לכך שכהן הדיוט לובש ארבעה בגדים בבואו לשרת בקודש, ולעומתו, כהן גדול לובש שמונה בגדים. רק דרך שמונה כיסויים יכולה להתבטא קדושתו בעבודה.

בית שאול התאפיינ בהנהגת הלבוש. זה סוד צדקותו, סוד הצניעות.

חז"ל אומרים (מגילה יג): "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיתה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר".

רחל צנועה הייתה, ולא פרסמה שיעקב חפץ לקדש אותה ונתן לה סימנים. תחת זאת מסרה אותם ללאה אחותה, ואפשרה לה להינשא ליעקב. ולא נודע, לא על הסימנים, ולא על מסירתם ללאה.

בזכות מעשה זה ותכונה זו זכתה לִבָּן שיהיה המלך הראשון בישראל, ויישא בתוכו את אותו קו אופי. שאול צנוע היה⁷, ולא גילה לדודו את הסוד שהוא נבחר למלך. מסתתר. וכמו שמצינו⁸ שכאשר היה צריך להמליכו ולא מצאוהו כי היה "נחבא אל הכלים" (שמואל א' י, כב)⁹.

בזכות צניעותו זאת זכה שאול ויצאת ממנו אסתר שהסתירה עמה ומולדתה, ועל

6 הנשמה, גם בעולם הרוחני העליון, זקוקה ללבוש, שדרכו חוֹנָה את הטוב העליון. והוא הנקרא 'חלוקא דרבנן'. לבוש זה נוצר דרך מעשיו הטובים ותורתו של האדם, וכמפורש בזכריה בדברי הנבואה על יהושע הכהן הגדול, שהיה לבוש בגדים צואים, וכך אומר הכתוב (זכריה ג, ד): "הַעֲבֹדְתִי מַעֲלֵיךְ עֹנֵף וְהִלְבַּשׁ אֹתְךָ מִן־לְצֹת". ועיין בזה"ק פרשת שלח (דפים קסט-קע) ובפנקסי ראי"ה (פנקס יח, אות טז).

7 אף זקני, הגאון הרב אהרן שוויכה זצ"ל, היה מקפיד מאוד על לבושו, שלא יאזו בו רבב, וסוגים שונים של לבושים היו לו. ונודע על ידי מעשה, שהיה בסוד שאול.

8 ועיין לקמן הערה 12 דוגמה נוספת לצניעות שאול.

9 ורמז יש כאן - בגדים נקראים כלים בלשון משנה, "ולא יפלה את כליו" (שבת א, ג).

ידה נתגלגלה התשועה לישראל (בהמשך נבאר יותר את מהלך אסתר).

שאלו ביטא ופיתח את עולם הצניעות הישראלי, כמוזכר בהספד דוד לשאול (שמואל ב' א, כד) - "בנות ישראל אל שאול בכינה **המלבישכם** שני עם עדנים המעלה עדי זהב על לבושכן"¹⁰ - יקרת בנות ישראל, בנות מלכים ("בנים אתם לה' אלהיכם" [דברים יד, א], ומתוך הערך הזה צנועות הן). צניעות הגוף במלבושיו מלמדת על היות הגוף יקר, היותו מחובר לנשמה וצלם אלהים שבו¹¹. אין גוף האדם כגוף הבהמה הגלוי, התוכן הקדוש שבו מזקיקו ללבוש. רק כך יכול הוא להתגלות בעולם.

המגלה בגדו הרי גופו זול הוא, גלוי לכל עובר ושב, אין גופו יקר ומלא תוכן פנימי, הרי הוא כאחד הרקים. שאול על זה שקד, על האדרכת ערך הגוף הישראלי, וכך גם נהג בעצמו¹².

זה מאמר מיכל בת שאול לדוד - "מה נכבד היום מלך ישראל", באירוניה: כמה אתה מכובד? הרי נגלית כהגלות נגלות אחד **הרקים**, והרי אתה מלך ישראל, שכל אוצרות ישראל טמונים בך. אם מתגלה לבושך - הרי גם האנשים הפשוטים ביותר, "אֲמָהוֹת עבדיו", רואים את יקרך ואת גופך, והוא הופך להיות זול וחסר ערך. אין כאן מלכות. ואין כאן צניעות שורש המלכות!

לכאורה צודקת מיכל, שכן המשנה בסנהדרין (כב). אומרת שמלך אין רואים אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום, ללא לבוש, משום שנאמר "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו), ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (קידושין לב:), שכבודו הוא כבוד ישראל. ויותר מזה טוענת מיכל, הרי שאול אביה זכה למלכות בזכות הצניעות המיוחדת הזו, שהרי כן דרך מלך, לנהוג גינוני מלכות, ומדוע דוד מזלזל כך בעצמו ובמלכותו?

10 הצניעות שייכת לכל ישראל - "מה טובו אהליך יעקב" (במדבר כד, ה). עם זאת, מיוחדת היא יותר אצל האישה מאצל האיש, על כן מימד הלבוש מפותח אצלה. ניכר הדבר בקו הצניעות דידן. רחל ואסתר מופיעות, וגם שאול, בושה יתרה היתה בו, ונפעלות מיוחדת, וכדברי חכמים על דרך נישואיו (הביאם רש"י, שמואל א' ב, ל' ד"ה המרדות).

11 הכרה זו של הצניעות הישראלית, שונה היא מתפיסה הקיימת באומות העולם, שם הצניעות מונעת מפחד מפני יצרי האדם והתפרצותם. הצניעות הישראלית, עיקרה היא ערך החיים הגדול, שרק בצורה נסתרת מופיע כראוי. סוד היצירה גישה הוא ועדין ומלא כוח, ורק בכיסוי נשמר שלא ליפול ולהיטמא, ואדרבה, מוסיף הוא בכך חיים ויופי.

12 כמוזכר לעיל, וכמוזכר בגמרת ברכות (סג:): "ותחס עליך צניעות שהיתה בך היא חסה עליך, מלמד שסך עצמו כסוכה" - צנוע אמתי (וכברכות סב). "צנוע באורחותיו".

ב. בן פרצי - בית דוד

תשובת דוד למיכל: "לפני ה', אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו לצוות אותי נגיד על ישראל ושחקתי לפני ה'". דוד מבטא כאן את ההנהגה השונה שלו מבית שאול, זו שבזכותה נבחר תחתיו. הנהגת דוד היא היכולת לפרוץ הלבושים, היכולת הפנימית לגלות. "בן פרצי". הכוח של הכנות, האמת הפנימית כפי שהיא ללא כחל ושרק - זה כוחו של דוד.

לפני ה' עומד הוא ערום ללא לבוש, ללא גינונים וללא מלכות, כעבד לפני רבו¹³. כשהוא עומד לפניו יתברך הוא שפל בעיניו, והוא עצמו לְבוּשׁ לְקְדוּשַׁת הַבוּרָא, לכבוד ארון ה'.

בוה הוא באמת נכבד, הוא עתה הכבוד האלוהי, וכגוף שהוא כבוד הנשמה¹⁴, התוכן הפנימי היקר של מלך ישראל הוא אור ה', "אין על גביו אלא ה' אלהיו" (הוריות י), והוא הכבוד של ה'. הנהגת ה' מתגלה דרכו.

אם לפני ה' הוא נוהג כבוד במקום שצריך לכבד את ה', הרי מגלה שהוא יותר מכובד מה', ובעצם אין התוכן הפנימי של המלכות שלו דבר ה' אלא דברו שלו, וממילא אין כבוד מלכותו ע"י העם כבוד לה', אלא כבוד בשר ודם. הלבוש לפני ה', כשעומדים לפניו, יוצר חציצה בין האדם לבוראו.

בלבושים, עם כל גדלותם, יש סכנה. סכנה להשתעבד אליהם, סכנה לחשוב שהם הקובעים את התוכן ואינם משרתים אותו.

על שני דברים איבד שאול את המלכות. העיקרי: שמואל אומר לשאול להחרים את עמלק הגוי כולו ובהמתם. ושאול חומל על אגג והמשנים והכרים. וכששאול מוכיח את שאול, שאול מודה לבסוף ואומר (שמואל א' טו, כד) "חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם ואשמע בקולם". שאול ירא את העם, במקום להנהיג את העם לדבר ה', השתעבד לכבוד מלכותו שלו, שלא יבוזהו העם וינטשהו. הרי שאת כבודו שמר, אך את התוכן הפנימי של המלכות - דבר ה' - איבד. התוצאה היא שהבגדים, בגדי מלכותו, המבטאים את כבוד מלכותו של שאול, איבדו את ערכם.

¹³ "אני ממעשים שולל וערום, וצדקתך לבדה היא כסותי" (פיוט 'ה' נגדך כל תאוותי" לריה"ל).

¹⁴ שבת קיג: "תחת כבודו יקד ביקוד אש" מחלוקת חכמים האם 'כבודו' - היינו מלבושיו, כבוד הגוף, או שיכבודו הוא הגוף עצמו, כבוד הנשמה.

מעמדו של אדם, המשרה שהוא נושא, התפקיד שהוא ממלא, הוא כמו לבוש¹⁵, שדרכו האדם מתבטא ופועל בעולם, זה כבודו. היכולת לקרוע את המעמד והתפקיד משום הנאמנות לדבר ה' והעמידה לפניו היא המשאירה את התפקיד בידי נושאו, שהרי כל עצמו של התפקיד והמעמד (הכבוד) הוא לבטא את דבר ה' דרך האדם, וכשעוברים על דבר ה', שאין נאמנים לו - אין משמעות לתפקיד, והוא מאבד את ערכו.

"ויסוב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע" (שם, כז). נקרע בגד שאול. נקרע כבוד מלכותו.

"ויאמר אליו שמואל קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך" (שם, כח). שמואל קרע את בגד שאול, מה שהיה שאול צריך לעשות משום הנאמנות לדבר ה'. עתה נקרעת המלכות ע"י ה', כי אין כאן נאמנות לדברו (מלך המלכים), "יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך" (שם, כג).

בעניין זה מופיע עוד ביטוי של הצורך לקרוע בגדים לפני ה': שאול, בשונה מדוד, אינו אומר מיד "חטאתי", אלא לאחר ששמואל 'לוחץ' אותו לומר חטאתי, לגלות את האמת, לקרוע את המעמד¹⁶ - רק אז מודה על האמת ואומר 'חטאתי'. הקריעה הזו, ההודאה בכישלון, קשה לשאול, איש הבגדים. דוד, לעומתו, אינו מהסס לקרוע מיד, ואומר 'חטאתי' (בפרשת בת-שבע, אל מול תוכחת נתן, שמואל ב' יב, יג).

"מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם" (משלי כח, יג) - רק לפני ה' אין מכסים את הפשעים. עומדים לפניו עם כל הכנות ומוודים עליהם (כיהודה אבי דוד). ואז

15 כדברי ר' יהושע בן חנניה לחכמים כשרצה להחזיר את רבן גמליאל לנשיאות: "מאן דלביש מדא ילבש מדא, ומאן דלא לביש מדא יימר ליה לאמן דלביש מדא שלח מוך ואנא אלבשיה?!" (ברכות כח.). הרי שהנשיאות והתפקיד נמשלים לבגדים. וכן דוד, כשלבש בגדי שאול והלמוהו, נתן בו שאול עין הרע, שחש שמשמעות העניין היא שדוד ראוי למלוכה ולמלוך תחתיו (ילק"ש שם, רמז קכז). וכך רואים במנהג העולם שומדים מעידים על תפקיד, כמדי חיילים, שוטרים, שופטים, טבחים, רופאים וכו'. ואף בתורה שבכתב כמעט מפורש: במות אהרן והעברת התפקיד לבנו מצוה ה' את משה, ושם נאמר "ויעש משה כאשר צוה ה'... ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אותם את אלעזר בנו" (במדבר כ, כו), ורש"י עפ"י חז"ל מביא שאמר משה לאהרן "אשריך שתראה כתרך נתון לבנך". ובמלכים, אליהו משליך אדרתו על אלישע, והוא תחילת קיום הציווי "ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתך" (מלכים א' יט, טו). ובהעלות אליהו לוקח אלישע את אדרתו וקרע עימה את הירדן, ואז "ויראוהו בני הנביאים אשר ביריחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע" (מלכים ב', יד-טו).

16 ויותר בעומק - לקרוע את הכרתו את עצמו כצדיק (בן שנה שאול במלכו - שלא טעם טעם חטא, יומא כב:) ולהפוך לבעל תשובה.

מופיעה התגובה "גם ה' העביר חטאתך לא תמות" (שמואל ב' שם), סוד הווידוי, המוליד רחמים.

"אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב, א) - נכון לחטאים שאין ידועים לאחרים, כבין אדם למקום (יומא פו:), אינם מפורסמים לאחרים. אך בין אדם לחברו, חטאים שיודע בהם אדם - היינו חברו - אותם מגלים, כי רק בהודאה עליהם כלפי החבר או הקבוצה מתרחשת מחילה ומתמתק הדין, מה שאין כן כשאדם מסתיר חטאו לחברו, שגורם לכעס חברו ודינו להתעצם יותר. לפני ה' - גם בין אדם למקום 'לא יצליח' הכיסוי, ואין מכסים מאומה, שהוא יודע תעלומות, והכל גלוי לפניו¹⁷. לפני ה' - אין כאן כבוד. הכבוד כאן חוצץ ומרחיק מאת ה'¹⁸.

גם הסיבה השנייה שבשלה איבד שאל את נצחיות המלכות (חטאו הראשון), ביטאה את אותה בעיה בהנהגת שאל, ההשתעבדות לכבוד המלכות, ללבוש, "ירא את העם" וראה כי נפוצו מעליו והעלה העולה (שמואל א' יג, ט). לא המתין לשמואל, נשתעבד אל התפקיד.

לעומתו, דוד בניסיון דומה המתין עד שינועו ראשי הבכאים (שמואל ב' ה, כג-כד), למרות הלחץ האדיר של עבדיו (עיין שם בפירוש המצודות). דוד הבין שכל כוחו אינו מהעם - הכבוד, אלא מה', ולפניו מוכן הוא לוותר על הכל, הוא שליחו ומוליך דברו בעולם. זו המשמעות העמוקה של מלכות ישראל והניסיון הראשי של מלך ישראל (ושל כל מנהיג בישראל).

17 יש כן פירוש חדש לדברי הגמרא ביומא (פו:), המגדירה חטאים שבין אדם לחברו כראויים לגילוי חטאים שבין אדם למקום כראויים להסתרה. הנקודה היא מתי ההודאה כווידוי גורמת מחילה, ומתי חוצפה ועוות של פרסום חטא ופשע. לפירוש זה ישנה הקבלה בין 'בין אדם לחברו' לבין 'בין אדם למקום' כלפי הבורא, דהיינו ה'. דו"ק.

18 פן שלישי בחשיבות "קריעת הבגדים" יש בפרשה זו. הכתוב אומר "ויחמול שאלו העם על אגג..." (שמואל א' טו, ט), ואומרים חז"ל: שאלו העם ריחמו, שאלו שואל מדוע להרוג ילדים, ו"אדם אדם חטא, בהמה מה חטאה?" (יומא כב:). גם כאן יש לבוש ישראלי של מידות, "רחמיים, ביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.), אך השתעבדות אליהן - למידות, ללבושים - השכיחה שכל המידות הללו גדולתן בכך שמגלות את קדושת ה' ודברו, ואם אומר ה' בפירוש אחרת - אף המידות הללו חיצוניות ומשעבדות, וצריך לקורען, ולא לשים אליהן לב. הרי הוא יתברך מקור הרחמים שבנו, ובעולם, ודאי יש במעשה זה רחמים, גם אם חיצוניות נראה להפך. הבורא שנטע בנו את מידת הרחמים אינו מרחם פחות מאיתנו... וגם הרחמים שבנו מאיתנו הם... אלא שאין לבני אדם את קנה המידה ההיסטורי ואת הראייה הפנימית לדעת בצורה מוחלטת מה רע ומה טוב. תכונה זו מאלהים נגזרת. ובלשון חכמים (קהלת רבה פרשה ז): "אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך".

ג. "רעך הטוב ממך"

והוא מאמר דוד למיכאל, משום התכונה הזאת שלי להיות שפל בעיני "לפני ה'" ולא לחוס על כבודי, ודווקא משום שאני יכול לקרוע בגדי ומעמדי כאשר דבר ה' עומד מנגד - לכן בחר ה' בי להיות לנגיד על ישראל. ובלשון חכמים: "אמר לה: בית אביך היו מבקשים כבוד עצמן ומניחים כבוד שמים, ואני איני עושה כן, אלא מניח אני כבוד עצמי ומבקש אני כבוד שמים" (ילקוט שמעוני רמז קמג)¹⁹.

"וְעַם הָאֱמָהוּת אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ - עִמָּם אֶפְבְּדָה" מלמד דוד כי לא רק שהוא מוכן לאבד את כבודו למען כבוד ה', אלא שכאשר עומד לפני ה' ושפל בעיניו - גם כשנראה מבזזה כלפי חוץ - באמת מכובד הוא, כי כבוד ה' מתגלה דרכו. וזו נקודת הכבוד האמיתי גם כשהוא בלבשויו. בסופו של יום גם האמהות מבינות זאת, וכבוד המלכות עולה דרגה כמבטאת כבוד שמים ("אכבדה" - נוטריקון: אכבד ה')²⁰.

"ולמיכאל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה" - עונשה שאיבדה את התוכן הפנימי שאותו צריכה היתה לגלות. זאת מכיוון שנפלה כלפי חוץ ונשתעבדה לבגדים. כל עצמם של הבגדים אינם אלא לגלות את התוכן, והיא איבדה את התוכן (דבר ה' / נשמת הילד) בשביל הבגדים²¹.

ד. שני הפנים בלבוש המלכות

הנה כי כן, בהנהגת הלבוש יש מימד קדוש של הופעה פנימית, וכך הדרך האמיתית לגלות ולבטא דברים פנימיים ותכנים עמוקים ויקרים. תכונה זו של צניעות מוכה במלכות. האצילות הפנימית מולכת.

מאיך גיסא, הנפילה היא כאשר משתעבדים להופעה והופכים אותה למרכז

19 גם אצל שאול מצינו שהתנבא רק כאשר הייתה לו היכולת להתפשט מבגדיו ועמד לפני ה' שפל בעיניו, חבר לדוד. "ויפשט גם הוא את בגדיו ויתנבא גם הוא לפני שמואל ויפול ערום כל היום ההוא וכל הלילה" (שמואל א' יט, כד). שינה מהנהגת מלכותו ובא בעצמו ללא שליחים, 'נפל' מגינוני מלכות לפני ה' ונצטרף לנבואה - "גם שאול בנביאים" (שם).

20 ופן שני בפסוק בדרך רמז: עם האמהות אשר אמרת עמם אֶפְבְּדָה את ה' כאחד מהם (המילה אכבדה תתפרש ללא ניקוד).

21 בתפילה, כשעומדים לפני ה' בבגדים נאים - זה לכבוד ה' ולא לכבודנו, כרבה בר רב הונא דרמי פחמקי ומצלי, אמר: "הכון לקראת אלוהיך ישראל" (שבת י.), וכרב יהודה שמציין נפשיה ומצלי, משום "השתחוה לה' בהדרת קודש" (ברכות ל.). אכן גם בזה יש צד שני, וכרבה דשדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר: כעבדא קמי מריה (שבת שם). רב כהנא פועל בשני הכיוונים: בשעת צער שדי גלימיה כעבד, ובשעת שלום "לביש ומתכסי ומתעטף" (עין בהמשך המאמר בעניין הנהגת ה' בעולמו).

במקום שתהיה מכוונת לבטא את התוכן הפנימי שאותו צריכה היא לבטא ולשרת.

היכולת לשנות ולסתור את דרך ההופעה הרגילה (לקרוע את הלבוש), במקום שתאטום את העולם הפנימי, האלהי - היא מאפשרת את השמירה על הלבוש, שלא ישעבד.

גם לאמת הפנימית כפי שהיא, לכנות, יש ערך גדול, ערך מלכותי, האמת הפנימית מולכת²². אמנם אם היא נאמרת דרך קבע ללא לבושים וללא כבוד, הרי היא הופכת לזולה וריקנית. יש דרך להופיע, תכסיסי מלכות²³. זו הנפילה של הצד השני, גילוי הלב לא במקום. הסוד מתבזה ומתרוקן מתוכנו הפנימי.

כמו כן, הבגד מגן על האדם מקור ומפגעים, וגם - במובן הנפשי והרוחני - מהיחשפות שאינה במקומה²⁴. אך פעמים שצריך להסיר את ההגנות ולעמוד מול האמת הכואבת כפי שהיא, והוא עניין הווידי וההודאה על חטא, שדווקא הוא ממתק את הדין ופותח את הפתח לתיקון ולגדילה. "גם ה' העביר חטאתך לא תמות".

ה. אסתר ומרדכי, פורים ופסח

במגילת אסתר אנו מוצאים את שני הקווים האלה של ההנהגה, קו בית שאול וקו בית דוד.

אסתר מזרע שאול - מבטאת את דרך הלבושים וההסתרה - "אין אסתר מגדת עמה ואת מולדתה" (אסתר ב, כ).

ומולת עומד מרדכי, שאמנם מצד אחד היה בן שאול - איש ימיני, אך מצד שני היה יהודי משבט יהודה²⁵. דרכו של מרדכי לומר את האמת בתוקף כפי שהיא. "הגיד להם אשר הוא יהודי" (שם ג, ד), צד יהודה הוא הצד הדומיננטי בהנהגתו בסיפור

22 יהודה זכה למלכות משום שהודה במעשה תמר (שמור"ר ל, טז. וראה תוספתא ברכות ד, יח). וכן דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב (שירת ישראל לרבי משה בן עזרא עמ' קנו), הם משפיעים ומנהיגים!

23 וכך פסק הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ב, הלכה ה): "המלך מסתפר בכל יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים, שנאמר 'מלך ביופיו תחזינה עיניך'".

24 דוד 'מגויס' קצת בקריעת הבגדים, וקרוע כנף שאול, ועל כן יכסוהו בבגדים ולא יחם לו, משום שזלזל בהגנת הבגד, כמאמר חכמים על דוד (ברכות סב): "כל המבזה את הבגדים - סוף אינו נהנה מהם".

25 אביו מבנימין ואמו מיהודה (מגילה יב: דעת רבי יהושע בן לוי).

המגילה, על כן נקרא שמו 'מרדכי היהודי', על שם יהודה, ולא 'מרדכי הימיני' על שם בנימין²⁶.

והנה כאשר הגזרה של אחשורוש יוצאת, הולך מרדכי היהודי ברחוב העיר, זועק זעקה גדולה ומרה, **קורע** בגדיו ולובש שק. הוא מבטא בבחירות את כאבו הפנימי, קורע את הבגדים שבהם היה לבוש בדרך כלל כמי שיושב בשער המלך, ונוהג בגינוני מלכות ("כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", אסתר ד, ב).

אסתר האמונה על דרכה מתחלחלת (חללים. 'היכן התוכן? כיצד מוזיל מרדכי עצמו כאחד הריקים?') ושולחת **בגדים להלביש את מרדכי** - ולא קיבל. אין עתה העת לבגדים.

מרדכי מצווה את אסתר ללכת אל המלך להתחנן לפניו על עמה. אסתר מתקשה לעשות זאת, למסור את נפשה בקריעת הלבושים ודרך הנהגתה עד כה. בתגובה אומר מרדכי דברים חריפים: "אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים, כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת **ובית אביך תאבדי**" (אסתר ד, יג-יד). מרדכי אומר לאסתר: הגיעה העת לגלות האמת - כל מעמד המלכות שלך נועד לרגע הזה. לגלות את רצון ה' ולהציל את עמו, ואם ברגע הזה אין מסירות נפש להגיד את האמת - יש כאן שוב "נפילת שאול" והשתעבדות לבגדים. הרי את כאן למען ישראל ומכוח ישראל. אם לא תבואי

26 יוסף בן רחל, הפועל דרך הלבושים, שומר על עצמו ואינו נופל. צדיק. לא מאבד את הנאמנות שלו לדבר ה' גם במחיר מעמדו-בגדו. "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזו וחטאתי לאלהים" (בראשית לט, ט), והרי הוא 'עובד בגדו בידה'. אינו משתעבד לבגד, ובוכות זה זכה למלכות (תנחומא נשא לב). יהודה - מודה על האמת וקורע מעמדו דרך הודאה זו, ולכן זכה הוא למלכות (ראה הערה 22). כשיהודה ויוסף נפגשים, יהודה בא במלוא אורו ובכל האמת האצורה בלבו ("ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני" (שם מד, יח) את כל הדברים באמיתתם), מול יוסף איש הלבוש, המסתתר תחת לבוש המושל המצרי ("זהם לא הכירהו"). 'קורעת השערה שעל לבו את בגדיו' ("כיון שראה יוסף סימנים של יהודה מיד נודעו... ומהן סימנים שהיו בו ביהודה?... כמין שלטי הגבורים וחמישה לבושים היה לובש, נימה אחת היתה לו בליבו, כיון שהיה כועס קורע את כולם", בראשית רבה צג, ז) - תכונתו פורצת. אמנם יוסף הצדיק שלא בגד ליפול לבגד, יכול לעמוד מולו, ונפגשים באהבה. ותחת אשר קרעו האחים את בגד יוסף - לא הבינו ערכו לבושי - קרעו עתה בגדיהם, ויוסף הוא הוא המלבישם מחדש ("לְקַלְמֵם נִתֵּן לְאִישׁ יְהוּדָה וְלְבִנְיָמִן נִתֵּן שֵׁשׁ מְאוֹת כֶּסֶף וְחֵמֶשׁ חֶלְפֶת שְׁמֹלֶת", בראשית מה, כב).

יוסף - צדיק. יהודה - בעל תשובה. מגמת הצדיק היא להשפיע קדושה דרך הלבושים וסדרי המציאות. מגמת בעל תשובה היא להשפיע תשובה דרך גילוי האמת הפנימית, והוא פועל דרך השינוי והתנועה. הוא קורע (או פושט) סדר המציאות הקודמת, ומבטא תחתייה מציאות אמיתית יותר וטהורה יותר. בעל תשובה משנה את החברה הקודמת שלו, את הרגליו, מעשיו וסגנון הנהגתו, וכך עולה מדרגה לדרגה. לעומתו, דרך הצדיק היא בשכלול עולמו הפנימי ההולך ומתעמק ומתעלה מחד גיסא, ומאידיך גיסא מוסיף לבושים על לבושי, ובכך מגדיל את אופק השפעתו ואת המקומות שבהם מתגלה ואשר דרכם בוחר להתבטא (ולהסתתר).

עתה למלך, להציל את ישראל ולגלות מי את באמת, לשם מה המלכות?²⁷ וימי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות" - זו המטרה של הכל. ואם לא תשמעי, אַת ובית אביך - ובוזה רמו לה על שאול - תאבדי.

ואכן, מקבלת אסתר את דברי מרדכי ומסכימה, מוסרת נפשה ומעמדה לדבר ה' - ובוזה מתקנת את חטא שאול. צניעות מתוקנת, היינו שכאשר צריך לפעול הפוך מהצניעות - כך עושה (וכאשר 'אבדתי' מבית אבא, כך 'אובד' ממך, מגילה טו).

בשלב הראשון אסתר מסתרת עוד יותר, ממשיכה את דרך הצניעות, מעמיקה יותר את התוכן הפנימי שאותו היא נושאת בקרבה ואשר משם יונקת היא את כוחה - "ותלבש אסתר מלכות" (אסתר ה, א), לובשת רוח הקודש של הצלת ישראל - כוח מלכות ישראל. ובהתאם למדרגה הפנימית החדשה והנסתרת הזאת מוסיפה היא לבושים מבחוץ, נראית כגויה מובהקת יותר, כאשת אחשורוש. ולא די בזאת, אלא היא מזמינה את המן אל המשתה ומתחזה כשונאת ישראל ('מתחפשת' לזרש)²⁸, וכך היא לובשת עוד לבוש (משתה ראשון), ועוד לבוש (משתה שני) בדרך אל השלב השני - שלב הגילוי.

והנה מגיעה העת, עת אמירת הפנימיות במלא עוצמתה וחריפותה. אז אסתר חושפת את האמת שלה מול המן בצורה ישירה - "נמכרנו אני ועמי... נתנתן לי נפשי בשאלתי... איש צר ואויב המן הרע הזה" (שם ז, ד-ה). מגלה את פנימיותה היהודית השורשית, ההפוכה בתכלית מהמן. אסתר קורעת את התחפושת ואת הסתרותיה עד כה. האמת פרצה.

בכוח הזה של מסירות הנפש לפעול ההפך מדרכה האופיינית - מצילה אסתר את ישראל וממשיכה להיות מלכה (אחרת - גם היא היתה אובדת), וכך נוצר חיבור

27 זה יסוד ההלכה של סירוב הפקודה למלך, כאשר עומדת פקודתו בניגוד לדבר ה'. וכדברי הרמב"ם בהלכות מלכים (ג, ט). סרוב פקודה כמאורו בקריעת הבגדים ופגיעה בכל סדר ההנהגה, ובדרך כלל סירוב פקודה זהו דבר חמור מאוד, "כל המורד במלך ישראל - יש למלך רשות להרגו" (רמב"ם מלכים ג, ח), כיוון שעל הפקודה (והחוק) מתבסס כל המבנה של המלכות. אמנם אם דבר ה' עומד מהצד השני, והפקודה נגדו, חובה לסרב, כיוון שדבר ה' הוא היסוד לכל ההנהגה. אין תכלית להנהגת מלכות ישראל אם היא מתנגדת לדבר ה' ("יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך"). ממילא אם אין את הכוח הזה אין טעם לכל ההנהגה, מה היא משרתת. ומי שאינו יכול לסרב פקודה, שוכח מה משרת את מה. ההנהגה של המלך את דבר ה', או התוכן משתעבד להנהגה, למעמד, למדיים. כוח הסירוב מבהיר מי הרב (אלהים) ומי התלמיד (המלך). והמסרב פקודה במצב כזה (ורק אז), הרי זה קידש את ה' (עיינין מלומדי מלחמה לרב הגאון נחום רבינוביץ' שליט"א, סימן לח).

28 על פי טעמי חז"ל בכונת אסתר בהזמנתה את המן, טעמים אשר זכו לאישורו של אליהו הנביא (מגילה טו).

בין כוח דוד (מרדכי) לכוח שאול (אסתר), ובוזה מנצח ישראל²⁹.

פורים הוא חג של לבושים ותחפושות, הנס בא בלבוש, במגילת אסתר הנס מסתתר, קו אסתר מולך במהלך פורים, אין שם ה' במגילה. אך פנימיות פורים היא שהנס הגדול מתגלה במשתה היין³⁰, "חייב איניש לבסומי" ואז התוכן הפנימי מתגלה, וכשאדר 'משתטה' למען ה', פורץ את הגדרות והלבושים, קדושת ניסן מתגלה ובאה³¹.

פורים מלביש את פסח, אדר (אדרת) את ניסן, והתוכן מתגלה במשתה היין³². הגאולות נפגשות³³.

1. והלכת בדרכיו

הנהגת ה' את עולמו היא דרך לבושים, "עוטה אור כשלמה" (תהילים קד, ב), הבורא נעלה מבני אדם, מתכסה ומתגלה בלבושיו. "כבוד אלהים הסתר דבר" (משלי כה, ב). לבוש הטבע וסדריו, ולבוש ההיסטוריה וגלגולי המאורעות³⁴.

וכמו שבלבוש יש גוונים, יש לבוש לקיץ ולבוש לחורף, בגדי בוקר ובגדי ערב, בגדי יערות ובגדי שינה - כן בהנהגת ה' יש גוונים וסוגים שונים של הנהגה והתגלות. יש תקופות בהיסטוריה שמתגלה בו הבורא בלבוש אחד, ויש שמתגלה בלבוש שני:

29 גם אסתר, לאחר שפעלה מכוח מרדכי, וגילתה את כוח היהודי שבה - פועלת על מרדכי ושמה אותו על בית המן (שם ח, ב), ובהמשך הפרק ממנה אותו למשנה למלך, והוא **לבוש** את הבגדים, מבטא את הימני שבו. "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן" (שם, טו) - בגדים רבים, כדרך אסתר ושאל. כך נוצר חיבור של שאול ודוד מהצד השני, חיבור התוכן הפנימי עם הלבוש המתוקן, ומתרחשת גאולה.

30 וכמשתה היין של אסתר, שם התגלתה באמיתתה, התגלה כוחה הפנימי לאלהים (ובמבטא אחר: כוח מרדכי - 'חמה' - התגלה באסתר - 'לבנה', ואכמ"ל).

31 ניסן ההיפך מאדר, נס ורגל הוא, גלוי, מתנוסס למרחוק, מבחין בבהירות בין ישראל לגוי. ובפורים, במשתה היין, מתגלה קדושת ניסן, היינו שמתגלה ההבחנה בין ישראל לגוי, שכשישראל שותים, שרים ומשבחים מאהבת ה', וגויים - כדברי תפלות (מגילה יב:) - הפנימיות מתגלה. כמו חודש ניסן, שנאמר בו "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל" (שמות יא, ז) ו"כל בן נבר לא יאכל בו" (שם יב, מג).

32 שלושים יום קודם החג שואלים בהלכות החג (פסחים ו, א), היין של פסח מופיע בפורים.

33 עיין מגילה (ו) - "מסמך גאולה לגאולה".

34 ועוד לבושים יש: מידות הבורא, רכיבי הנהגתו, וכתפילת רבי יוחנן (ברכות טז:): "יהי רצון מלפניך... ותתלבש ברחמיך, ותתכסה בעורך, ותתעטף בחסידותך, ותתאזר בחנינותך, ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך". וכפסוק (ישעיה סג, ב) "מדוע אדם לָבֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדֶרֶךְ בְּגָת". וכן התורה נקראת לבוש הבורא. דרכה הוא מתגלה. ועיין ספר התניא פ"ד, מפורש שם באר היטב.

יש גלות וגאולה, בית ראשון ובית שני, דרך כלל ודרך פרט, דרך חוץ ודרך פנים, ועוד גוונים רבים.

“לבושים דלביש בצפרא לא לביש ברמשא” (תיקוני זוהר תיקון כב)³⁵, ולכן בכל דור יש דרך מיוחדת להכיר את הבורא³⁶. וכדברי הגאון מווילנה, ז”ל: “בכל דור ודור שולטת מידה אחרת ממידותיו של הקב”ה שמנהיג בהם את עולמו, שמזה משתנים הטבעים וכל מעשי הדור והנהגותיהם ופרנסיהם - הכל הוא כפי ענין המידה ההיא ותלוי בכחותיהם, בין לטוב בין לרע. וכן הנהגת הקב”ה עמהם. והכל כלול בתורה (וזה שאמרו שהראה הקב”ה לאדה”ר וכן לאברהם דור דור ודורשיו כו’ - ר”ל שהביא הכל מהתורה)” (אבן שלמה פרק יא, ט).

חכמי תורה שבעל פה הגדולים, הם הקרובים אל המלך, היושבים לפני המלך בחצר הפנימית ומכירים בלבשויו, והם מגלים לנו בכל דור את הלבוש שדרכו נוכל להתקרב ולהכיר את המלך³⁷.

“החכמים יודעי העתים” (אסתר א, ג), “ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות” (שם ד, יד)³⁸.

(סוד הלבוש סוד ההופעה הוא. ובדרכים המיוחדות בכל דור מתעצמים הצדיקים ההולכים בדרכיו ומורים הדרך לעמו ישראל. וזה עניין תורה שבע”פ, כלומר - כיצד התורה שניתנה מסיני מופיעה בזמן הזה. זה מופיע גם בכוח הסנהדרין לתקן תקנות ולגזור גזרות בכל דור, ובמנהגי ישראל תורה שבכל דור ודור).

אמנם גם הבורא קורע לפעמים את הסדרים ומשנה את הנהגותיו הרגילות³⁹.

כאשר הקב”ה החריב את ביתו, שרף את היכלו והגלה את בניו לבין האומות, הוא פצע את סדרי השפע בעולמות. כי אם ישראל לא שומרים קדושתם, אז מקדש

35 עיין שם, ועיין דעת אלהים למרן הראי”ה זצ”ל (עמ’ קלו).

36 דרך הגנוח בשבעים הפנים אשר בתורה, המצפה לגילוי פניה כהלכה על ידי הצדיקים עבדי ה’ אשר באהבתה ישגו תמיד.

37 עיין אגרות ראייה (שעח), הקדמה לאורות התשובה ומעייני הישועה לגרי”מ חרל”פ (חלק עקבתא דמשיחא פרק מה: “בכל תקופה ותקופה ישנה נקודה מיוחדת, שדרך הנקודה היא מאיר כל הטוב, ומתוכה מתנוצצים כל קיומי התורה והמצוות שבתקופה ההיא, שיוודעים הם שאם יעכבו בעד הפרחתה של הנקודה ההיא - ימנעו בזה כל השפעת האורה והקדושה שבאה דרך הצנור הלוה”).

38 כי “לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים” והחכמה לכוון ל”דבר בעתו מה טוב” (מגילה יב:).

39 ובחינת יהודה ודוד, ההולכים בדרכיו.

למה, וארץ ישראל למה. "בַּצֵּעַ אֶמְרָתוֹ" - בוע פרפורין שלו" (איכה רבה [בובר] ב, יז).
 ופעמים הבזיעה היא לאידיך גיסא, להיטיב לישראל. והוא סוד הניסים, שקורעים
 את לבוש הטבע של הבורא, את התוכן הפנימי וסוד הקיום של הטבע (בפורים דרך
 הטבע, בפסח הפנימיות מתגלה וקורעת סדרי הטבע).

לשם הסוד הזה הטבע קיים. ואם הטבע מכסה ואוטם את דבר ה', למה הוא?
 ואומות העולם חושבים שה' משועבד לטבע ח"ו, ללבוש. ולא ידעו ולא יבינו סודו
 אשר גלה לעבדיו הנביאים ולישראל עם קדושו.

אשר למען ישראל הוא ברא את עולמו. הקודש הישראלי הוא תכלית העולם,
 מארג הטבע וחליפות הזמנים לבושים הם לו, דרכם הוא מתגלה ומעלה את
 העולם. לפעמים לצורך הזה יש צורך לקרוע את הלבושים, לחולל ניסים ולהביע
 את אמיתת המציאות.

"ניסה אלוהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסות, באותות ובמופתים, במלחמה
 וביד חזקה ובמוראים גדולים" (על פי דברים ה, לד). ולמען המטרה הנעלה הזו של
 גאולת ישראל והעולם מתחברים פורים ופסח, דוד ושאול, מרדכי ואסתר, יוסף
 ויהודה, הנס והטבע, ובאה גאולה לעולם.

